

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

ЗАТВЕРДЖЕНО
протоколом засідання
Вченої ради історичного факультету
від 20.12.2023 р. № 4

**ПРОГРАМА ПІДСУМКОВОЇ АТЕСТАЦІЇ
з атестаційного екзамену за спеціальністю
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності
052 Політологія, освітньо-професійна програма «Політологія»**

**м. Київ
МДУ
2024 рік**

Програма підсумкової атестації з атестаційного екзамену за спеціальністю для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії, освітньо-професійна програма «Міжнародні відносини»

Розробники:

Пашина Н.П., професор кафедри політології та міжнародних відносин, д.політ.н., професор;
Трофименко А.В., доцент кафедри політології та міжнародних відносин, к.політ.н., доцент;
Константинова Ю. В., доцент кафедри політології та міжнародних відносин, к.і.н., доцент;
Булик М. В., завідувач кафедри політології та міжнародних відносин, к.політ.н., доцент.

Програма підсумкової атестації обговорена та схвалена на засіданні кафедри політології та міжнародних відносин, протокол від 19.12.2023 р. № 7.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Підсумкова атестація здобувачів вищої освіти – це форма підсумкового контролю, що проводиться після завершення навчання за освітнім рівнем з метою визначення фактичної відповідності підготовки випускників нормативним освітньо-кваліфікаційним вимогам. Підсумкова атестація здійснюється на підставі оцінки рівня професійних знань, умінь та навичок випускників, які навчалися за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти, її метою є встановлення фактичної відповідності рівня освітньо-професійної підготовки випускників вимогам кваліфікаційної характеристики бакалавра з політології.

До основних завдань атестаційного екзамену відноситься перевірка:

- набутих здобувачем вищої освіти компетностей (загальних та спеціальних);
- ступеня оволодіння професійним мисленням та навичками політолога;
- знань з теоретико-методологічних засад державного управління;
- комплексного уявлення про державне управління, складові елементи державної служби, закономірності, принципи та форми функціонування органів державної влади;
- рівня опанування знань про сучасну систему органів місцевого самоврядування в Україні, порядком їх формування та процесом реформування.

Підсумкова атестація випускників МДУ освітньої-професійної програми «Політологія» здійснюється Екзаменаційною комісією після виконання студентами навчального плану в повному обсязі відповідно до освітньо-професійної програми підготовки та стандарту вищої освіти за спеціальністю 052 «Політологія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти на підставі оцінки рівня професійних знань, умінь та навичок випускників, передбачених освітньо-кваліфікаційною характеристикою.

Програма підсумкової атестації з міжнародних відносин та зовнішньої політики для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми «Політологія» спеціальності 052 Політологія розроблена викладачами кафедри політології та міжнародних відносин.

При розробці Програми враховано Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Положення про організацію освітнього процесу у Маріупольському державному університеті», «Положення про організацію контролю та оцінювання успішності навчання здобувачів вищої освіти у МДУ», «Положення про порядок створення та організацію роботи ЕК у Маріупольському державному університеті», освітньо-професійної програми підготовки та стандарту вищої освіти за спеціальністю 052 «Політологія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Програма іспиту дозволяє оцінити рівень підготовки випускника. Вона складається з переліку програмних питань з дисциплін, критеріїв оцінювання, списку рекомендованої літератури для підготовки.

Підсумкова атестація є формою виявлення ступеню підготовленості випускників, які здобувають базову вищу освіту, до здійснення самостійної професійної діяльності за обраним фахом. Під час випробувань оцінюється рівень сформованості знань і умінь та відповідність кваліфікації «Бакалавр з політології» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти.

На державну атестацію виносяться питання з історії політичних вчень, порівняльної політології, політичної системи сучасної України, політичних інститутів та режимів, політичної культури, політичного менеджменту, державного управління та місцевого самоврядування, виборів та виборчих систем, теорії та практики лобювання.

Присвоєння кваліфікації «Бакалавр з політології» здійснює атестаційна комісія.

Перелік компетентностей випускника

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов
Загальні компетентності	<ul style="list-style-type: none"> - Здатність діяти громадянськи свідомо на основі загальнолюдських ціннісних орієнтирів, вміння застосовувати основні принципи функціонування сучасного суспільства сталого розвитку та його соціальних інститутів в умовах ринкових відносин, дотримуватися основ безпеки професійної діяльності та здорового способу життя (КЗ-1) - Здатність до збору, обробки, збереження, продукування, передачі й аналізу професійно важливої інформації з різних джерел (КЗ-2) - Здатність ефективно формувати комунікаційну стратегію; працювати в команді з дотриманням етичних норм та цінностей мультикультурного суспільства; спілкуватися рідною та іноземною мовами усно та письмово (КЗ-3) - Здатність розвивати вміння вчитися упродовж життя з високим ступенем автономії, розробляти власну траєкторію саморозвитку (КЗ-4)
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності	<ul style="list-style-type: none"> - Здатність проводити дослідження з проблем конфліктної взаємодії в суспільстві, аналізувати конфлікт з використанням сучасних методологічних та теоретичних підходів (КП-1) - Здатність підготувати, організувати та проводити переговори, застосовувати стратегії та тактики переговорів (КП-2) - Здатність аналізувати базові закономірності політичних процесів, взаємозалежності економічних і політичних процесів, внутрішньополітичних і міжнародних процесів, формулювати висновки та оцінки (КП-3) - Здатність аналізувати базові закономірності політичних процесів, взаємозалежності економічних і політичних процесів, внутрішньополітичних і міжнародних процесів, формулювати висновки та оцінки (КП-4) - Здатність володіти методами комплексного міждисциплінарного дослідження, синтезувати нові знання (КП-5) - Здатність володіти методами структурно-функціонального аналізу політичних і економічних інститутів різних країн і регіонів світу з врахуванням їхньої історико-культурної специфіки (КП-6) - Здатність пояснювати класичні та сучасні політичні та економічні теорії, надавати їх порівняльний аналіз (КП-7) - Здатність логічно вірно, аргументовано та ясно будувати усне та письмове мовлення, правильно використовувати термінологію в професійному спілкуванні, готувати публічний виступ з чіткою системою аргументації (КП-8) - Здатність практичного використання системи функціональних стилів мовлення, створення та редагування текстів професійного призначення українською мовою (КП-9) - Здатність орієнтуватися в проблематиці етнополітології і володіти категоріальним апаратом даної області знання; здатність критично оцінювати основні варіанти етнічної політики та вирішення етнополітичних протиріч (КП-10) - Здатність володіти теоретико-методологічними основами та категоріальним апаратом політичної регіоналістики (КП-11) - Здатність визначати і аналізувати загальний корпус регіональних проблем

- сучасної політики (КП-12)
- Здатність оцінювати і порівнювати моделі і принципи територіальної організації влади в сучасній державі (КП-13)
 - Здатність розуміти проблеми територіального управління та основні напрями реформування територіального устрою в сучасній Україні (КП-14)
 - Здатність визначати сутнісні характеристики державної регіональної політики, і динаміку відносин «центр - регіони» в Україні (КП-15)
 - Здатність розуміти різноманіття досвіду основних моделей політико-територіальних систем (КП-16)
 - Здатність визначати механізми взаємодії політико-географічних одиниць на регіональному і світовому рівнях; аналізувати тенденції розвитку та змін на політичній карті світу (КП-17)
 - Здатність розуміти роль історичної науки в пізнанні минулого (КП-18)
 - Здатність аналізувати розкрити основні етапи і зміст історії цивілізацій, і сучасного світу, зокрема (КП-19)
 - Здатність уявляти органічний взаємозв'язок української та світової історії (КП-20)
 - Здатність розуміти рушійні сили і закономірності історичного процесу, роль насильства і ненасильства в історії, місце людини в історичному процесі, політичної організації суспільства (КП-21)
 - Здатність використовувати загальнонаукову та політологічну термінологію, працювати з оригінальними науковими текстами (КП-22)
 - Здатність до політичного аналізу (КП-23)
 - Розуміння механізмів та факторів формування політичної культури в суспільстві (КП-24)
 - Здатність тлумачити політико-психологічні проблеми та концепції, аналізувати психологічні компоненти в політиці (КП-25)
 - Здатність враховувати характер соціально-економічних, політичних та правових систем, що склалися історично, при розгляді особливостей політичної культури (КП-26)
 - Здатність виділяти основні напрямки політичної думки різних історичних періодів та окремих країн (КП-27)
 - Здатність аналізувати внутрішні та зовнішні фактори розвитку того чи іншого політичного вчення, його трансформацію (КП-28)
 - Здатність самостійно інтерпретувати та давати об'єктивну оцінку вченням конкретних мислителів та політиків минулого та сучасності (КП-29)
 - Здатність кваліфіковано використовувати основи правових знань та застосовувати нормативно-правові акти в професійній діяльності (КП-30)
 - Здатність брати участь в розробці нормативно-правових актів відповідно до профілю своєї професійної діяльності (КП-31)
 - Здатність здійснювати професійну діяльність на основі правового мислення та правової культури (КП-32)
 - Здатність юридично правильно кваліфікувати факти та обставини (КП-33)
 - Здатність приймати рішення та здійснювати юридичні дії у точній відповідності до закону (КП-34)
 - Здатність аналізувати конституційно-правові засади функціонування політичної системи України (КП-35)
 - Здатність виявляти чинники, що визначають стабільне і ефективне розвиток політичної системи України (КП-36)
 - Здатність брати участь в дослідницькому процесі, застосовувати на практиці методи сучасної політичної науки в політологічних дослідженнях (КП-37)
 - Здатність до узагальнення та інтерпретації отриманих даних (КП-38)

- Здатність до критичної рефлексії існуючих точок зору, до запропонування альтернативних підходів та їх аргументації(КП-39)
- Здатність приймати оптимальні управлінські рішення (КП-40)
- Здатність сприймати, аналізувати та реалізувати управлінські інновації в професійній діяльності (КП-41)
- Здатність брати участь в організації управлінських процесів в органах влади, в апараті політичних партій та громадських об'єднань, органах місцевого самоврядування (КП-42)
- Здатність брати участь в проведенні політичних та виборчих кампаній, використовувати знання про інші види політичної мобілізації (КП-43)
- Здатність аналізувати та класифікувати виборчі системи, їх вплив на розвиток політичного процесу (КП-44)
- Здатність до участі в організації управлінських процесів в органах влади, в апараті політичних партій і суспільно-політичних об'єднань, органах місцевого самоврядування (КП-45)
- Здатність до участі в проведенні політичних кампаній, до використання знань про виборчі технології та інших видах політичної мобілізації (КП-46)
- Здатність застосовувати наукові підходи, концепції та методи, вироблені в рамках дисципліни, до дослідження конкретних теоретичних і практичних проблем (КП-47)
- Здатність пояснювати генезу, еволюцію та функціонування сучасних еліт і груп інтересів (КП-48)
- Здатність визначати особливості функціонування цих гравців на умовах сучасної України (КП-49)
- Здатність розуміти історію, природу і етапи розвитку міжнародних відносин, а також, основні наукові парадигми, що розкривають зміст, характер і тенденції розвитку сучасної світової політики і міжнародних відносин, діяльність міжнародних інститутів (КП-50)
- Здатність орієнтуватися в основних проблемах сучасної світової політики і міжнародних відносин, розуміти процеси глобалізації та їх впливу на суспільний розвиток, роль і місце основних міжнародних інститутів в сучасному суспільстві (КП-51)
- Здатність брати участь в роботі з описання, аналізу та прогнозування політичних процесів і проблемних ситуацій (КП-52)
- Здатність до застосування основних теоретико-методологічних підходів до політичної компаративістики, до порівняльного аналізу політичних систем та інститутів, до прогнозування їх трансформації та розвитку (КП-53)
- Здатність до класифікації політичних режимів, їх порівняльного аналізу (КП-54)
- Здатність приймати гендерно-чутливі політичні рішення, розробляти практичні рекомендації з гендерної оптимізації функціонування суспільства, здійснювати гендерний аналіз, гендерну експертизу статистичних показників, діючих законодавчих актів та програм (КП-55)
- Здатність розробляти та реалізувати нормативно-правові та програмно-цільові документи з урахуванням гендерної методології (КП-56)
- Здатність орієнтуватися в найбільш загальних філософських проблемах буття, пізнання, цінностей, свободи та змісту життя як основи формування культури громадянина та майбутнього спеціаліста (КП-57)
- Здатність аналізувати природу та сутність політики, її місце в системі суспільних взаємозв'язків (КП-58)
- Здатність застосовувати критичний підхід в оцінці та аналізі різних наукових гіпотез, концепцій, теорії та парадигм, що застосовуються в

	<p>політичній науці (КП-59)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Здатність використовувати іноземну мову з метою її практичного використання в професійній та науковій діяльності, володіти навичками практичного аналізу логіки судження іноземною мовою, навичками критичного сприйняття інформації іноземною мовою (КП-60) - Здатність використовувати сучасні досягнення в області науки, самостійно здобувати з допомогою інформаційних технологій та використовувати в практичній діяльності нові знання та вміння, розширювати та поглиблювати свій науковий світогляд (КП-61) - Здатність орієнтуватися в сучасній системі джерел інформації, знати та вміти використовувати різні програмні засоби та бази даних, працювати з інформацією в глобальних комп'ютерних мережах (КП-62) - Здатність використовувати в історичних дослідженнях базові знання в області вітчизняної історії та культури, розуміти та аналізувати закономірності історичного процесу (КП-63) - Здатність критично оцінювати концепції різних історичних шкіл, виявляти проблеми культурологічної теорії та практики, досліджувати актуальні проблеми сучасної вітчизняної культури (КП-64) - Здатність аналізувати формування соціальних структур, соціальних інститутів, види та шляхи розвитку соціальних процесів, виокремлювати фактори розвитку особистості в процесі соціалізації, формування її соціальної позиції (КП-65) - Здатність використовувати в професійній діяльності знання про основні закономірності та форми регуляції соціальної взаємодії, навички з проведення соціальних досліджень (КП-66)
--	---

Результати навчання

Зміст результатів навчання	Шифр результатів навчання
Розуміння історії конфліктології, природи конфлікту, його структури, видів, особливостей динаміки розвитку конфліктів у різних сферах, можливих засобів управління ними; вміння проводити діагностику конфліктів, ефективно використовувати технології управління конфліктами; вміння адекватно використовувати стратегії та тактики ведення переговорів.	РН-1
Володіння базовими знаннями теоретичного характеру в області політичних і економічних наук; володіння практичними навичками аналізу ситуацій на конкретних ринках товарів і ресурсів, руху рівня цін і грошової маси; вміння виявляти проблеми економічного характеру при аналізі конкретних ситуацій на мікро- і макрорівнях, пропонувати способи їх вирішення і оцінювати очікувані результати; володіння категоріальним апаратом мікро- та макроекономіки на рівні розуміння і вільного відтворення.	РН-2
Оволодіння навичками збереження та зміцнення здоров'я.	РН-3
Знання основних концепцій етнічності, етнічної консолідації і диференціації, націй і націоналізму, міжетнічних відносин в сучасному суспільстві; природи і особливостей етнополітичних конфліктів, можливих шляхи їх вирішення; знання етнічних відмінностей в різних національних державах, специфіки розвитку етнічності в період глобалізації	РН-4
Знання про поняття регіону, регіоналізму, регіоналізації, децентралізації, федералізації; вміння виокремлювати специфічні риси регіону та відмінності між регіонами.	РН-5

Вміння визначати специфіку і місце географічного чинника в суспільно-політичних теоріях, а також ступінь його впливу на сучасну політику; володіння навичками аналізу електоральних процесів в їх географічному вимірі.	PH-6
Володіння інструментарієм періодизації основних етапів політичної історії; володіння навичками політичного аналізу історичного минулого; вміння виявляти цивілізаційні характеристики суспільства, історичну еволюцію цивілізацій, встановлювати залежність змісту політичної системи від цивілізаційних чинників.	PH-7
Володіння базовими знаннями теоретичного характеру в області політичних наук; вміння інтерпретувати та узагальнювати політичну, соціальну, економічну, культурну інформацію на основі когнітивних можливостей політичної теорії.	PH-8
Володіння теоретичними та прикладними компонентами політико-психологічного знання в підготовці та обґрунтуванні політичних рішень; вміння виявляти тип політичної культури, встановлювати залежність змісту політичної культури від історичних, національних, соціально-економічних чинників; вміння проводити аналіз політичної культури окремої країни та порівняльний аналіз політичних культур різних країн.	PH-9
Знання основних вчень та концепцій світової політичної думки; застосування навичок самостійної класифікації політичних вчень, оцінки їх ролі в світовій історії; вміння брати участь у дискусіях з політичних проблем, формулювати власну позицію, використовуючи для аргументації політичні теорії.	PH-10
Знання основних закономірностей виникнення, розвитку та функціонування держави та права; форм, функцій та політичної системи держави; ознак та принципів правової держави, норм та джерел права, механізмів його реалізації; особливостей державного та правового розвитку України; ролі держави та права в політичній системі суспільства; застосування навичок роботи з правовими документами; аналізу різних правових явищ, юридичних фактів, правових відносин, що є об'єктами професійної діяльності; аналізу правозастосовної та правозахисної практики; вирішення правових проблем та колізій.	PH-11
Вміння виокремлювати і оцінювати інституційні та функціональні засади української політичної системи; вміння характеризувати особливості і основні напрямки розвитку української політичної системи на персоналістського і партійно-політичному рівні.	PH-12
Вміння проводити роботу з пошуку й збору інформації та емпіричних даних, підготовляти їх до обробки; вміння адекватно обирати та застосовувати якісні та кількісні методи збору та аналізу інформації; вміння самостійно ставити задачі наукових досліджень в області політичної науки, формулювати питання та основні гіпотези; вміння презентувати результати власного наукового дослідження в усній та письмовій формі.	PH-13
Знання методів та механізмів політичного впливу, технологій підготовки та реалізації політичного рішення, способів організації та ведення політичних переговорів; знання прийомів та технологій політичної соціалізації та долучення громадян до політичного процесу, особливостей та технологій організації політичних кампаній, лобіювання, політичної реклами; вміння виявляти специфіку управління в сфері політики, аналізувати його можливі наслідки; вміння розбиратися з позиції політичного менеджменту в загальній соціально-політичній та економічній ситуації, виходячи з національних інтересів держави; вміння виробляти пропозиції з удосконалення політичного управління з метою усунення кризових ситуацій в органах державної влади та суспільстві.	PH-14
Знання категоріального апарату і методології, володіння інструментарієм аналізу та прогнозування в області виборчих технологій; знання технологій підготовки до участі у виборах, володіння навичками підготовки та використання політичної реклами; розуміння механізмів, знання прийомів і технологій агітаційно-	PH-15

пропагандистського впливу на виборців і залучення громадян до політичного процесу.	
Вміння аналізувати і порівнювати форми і рівні політичної участі таких акторів як політичні еліти і групи інтересів; вміння застосовувати отримані знання в області державної, політичної, освітньої, громадської діяльності, ЗМІ.	PH-16
Володіти навичками наукового аналізу сучасних світових і міжнародних політичних процесів, місця і ролі України в них, давати їм самостійну оцінку і визначати перспективу їх подальшого розвитку; знання основних теоретичних концепцій, що складають зміст світової регіональної інтеграції, а також термінології, що використовується при вивченні інтеграційних процесів, видів інтеграційних угод.	PH-17
Розуміння аналітичної та прогностичної функцій сучасної політології; володіння навичками методики політологічного та політико-психологічного аналізу, підготовки довідкового матеріалу для аналітичних розробок, складання бібліографічних оглядів, рефератів, науково-аналітичних звітів та емпіричної дослідницької роботи; знання основних закономірностей та тенденцій світового політичного процесу, місця та ролі основних політичних інститутів в сучасному суспільстві.	PH-18
Знання про природу політичних режимів; володіння навичками практичного аналізу процесів трансформації політичних режимів.	PH-19
Знання основних методологічних підходів та теоретичних моделей в дослідженні гендеру та гендерних відносин; знання напрямків гендерно-чутливої політики держави; володіння основними навичками в області проведення гендерної експертизи та аналізу.	PH-20
Знання основних категорій та понять філософії та філософії політики, їх предметних областей, ролі в житті людини та суспільства, засад філософського вчення про буття, зокрема політичне, інструментарій філософії та філософії політики.	PH-21
Вміння розуміти та використовувати мовний матеріал в усних та письмових видах мовної діяльності іноземною мовою, здійснювати усне та письмове іншомовне спілкування відповідно до своєї сфери діяльності.	PH-22
Вміння працювати з електронними текстами, електронними таблицями та базами даних, розробляти презентації та веб-сторінки, знання новітніх досягнень, що використовуються при зборі, зберіганні, обробці, аналізі та передачі інформації різних типів.	PH-23
Вміння сприймати, узагальнювати історичну інформацію, аналізувати історичні процеси політичного, соціально-економічного та культурного розвитку України, рушійні сили та закономірності історичного процесу, виокремлювати історичні етапи, надаючи їх характеристику, оцінювати місце та роль України в історії людства та в сучасному світі.	PH-24
Знання основних теорій, понять та моделей соціології, інститути, принципи, норми що забезпечують функціонування суспільства, взаємовідносини між людьми, суспільством та державою, соціальну специфіку розвитку суспільства, закономірності становлення та розвитку соціальних систем, груп, особистостей.	PH-25
Знання основних правил та норм сучасної української мови та культури мовлення, методів та прийомів різних типів усної та письмової комунікації, методів обробки різних типів текстів, правил підготовки до публічного виступу.	PH-26
Розуміти сучасні загальні закономірності виникнення і розвитку небезпек природного та техногенного характеру, їх причин виникнення і можливі наслідки.	PH-27

2. ПРОГРАМНИЙ КОНТЕНТ

ТЕМА 1. ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ ВЧЕНЬ

Особливості розвитку політичної думки в стародавньому світі. Особливості розвитку політичних вчень в країнах Стародавнього Сходу. «Повчання Птахотепа», «Послання гераклеопольського царя своєму синові Мерікара», «Речення Іпусера», «Пророцтво Неферті», «Розпорядженні про службові обов'язки верховного сановника». «Реформи Урукагіні». «Закони Хамурапі» як джерело політичної думки. Політична думка Стародавньої Індії та Стародавнього Китаю. Політична платформа буддизму. Політична доктрина конфуціанства. Політичне вчення Лао-цзи (даосизм). Політичне вчення Мо-цзи (моїзм). Політичні концепції легістів. Особливості розвитку політичних вчень в Давній Греції. Творчість «Семи мудреців». Політичні погляди та реформи Солона. Геракліт Ефеський. Демокріт як представник філософського матеріалізму. Погляди на державу та політичний устрій. Софісти. Протагор як представник старших софістів. Сократ. Концепція ідеальної держави у Платона. Політична думка Аристотеля. Політичні концепції епікурійців та кініків (Епікур, Антисфен, Діоген). Політичні погляди стоїків (Зенон Китійський). Політична думка в Давньому Римі. Творчість Полібія як ланка між грецькою та римською політичною думкою. Політико-правові погляди Марка Тулія Цицерона. Політичні концепції римських стоїків (Луцій Сенека, Епіктет та імператор Марк Аврелій Антоній).

Розвиток політичної думки в середні віки. Ранньохристиянська політична думка. Апологетика як джерело ранньохристиянської політичної думки. Політичні погляди Отців церкви. Політична теорія Августина Аврелія (Августин Блажений). Політична теорія Візантії (Євсевій Кесарійський, Юстиніан, Фотій). Концепції етатизму та соборності. Особливості розвитку політичних вчень в Середні віки. Фома Аквінський (Томас фон Аквіно) як видатний представник середньовічної схоластики. Середньовічні ересі. Катари. Вальденси. Бюргерська та селянсько-плебейська ересі. Політичні теорії Джона Уїкліфа. Ян Гус та рух гуситів. Політична думка середньовічного Арабського Сходу. Загальна характеристика політичних вчень у країнах Арабського Сходу. Мусульманська концепція держави.

Політичні вчення доби Відродження та Реформації. Особливості розвитку політичної думки в епоху Відродження. Політичний реалізм Н.Макиавеллі. Жан Боден. Реформація: основні цілі. Два табори в русі Реформації. Мартін Лютер як ідеолог першого табору Реформації. Томас Мюнцер та другий табір Реформації. Жан Кальвін. У. Цвінглі – реформатор Церкви та держави у Швейцарії. Утопічний соціалізм як політична теорія. Політичні підходи до ідеальної держави та ідеального суспільного ладу в «Утопії» Т. Мора та «Місті сонця» Т. Кампанелли. Особливості «проектів ідеальних держав» в представників англійської утопічної ідеї Нового часу («Анатомія Меланхолії» Р. Бертона, «Нова Атлантида» Ф. Бекона, «Королівство Макарія» С. Хартліба, «Республіка Океанія» Дж. Гаррінгтона).

Політичні вчення періоду буржуазних революцій XVII - XVIII століть. Вплив буржуазних революцій в Голландії та Англії на формування нових політичних ідей. Політичні та правові погляди Г. Гроція: вчення про природне право та суспільний договір. Вчення Б. Спінози про державу і право. Концепції абсолютизму. Р. Філмер. Політичні погляди індепендентів. Політичні погляди О. Кромвеля. Погляд на державну владу Дж. Мільтона. Ідея народного суверенітету О. Сіднея. Демократичні ідеали левелерів та суспільство соціальної справедливості дигерів. Дж. Лільбернта ідеологія левелерів. Дж. Уїнстенлі та політичні погляди дигерів. Т. Гоббс про природне право, договірне походження держави та її форми. Політико-правова концепція Дж. Локка. Політична думка періоду Просвітництва та Великої французької революції. Антифеодальна та антикатолицька доктрина Вольтера. Політичні ідеї й ідеали Д. Дідро. Політико-правові погляди Ш.-Л. Монтеск'є. Суспільний договір і народних суверенітет у теорії Ж.-Ж. Руссо. Радикальні погляди К. А. Гельвецій і П. А. Гольбах. Політичні ідеї німецьких, італійських та англійських мислителів епохи Просвітництва (Самуїл Пуфендорф, Христіан Томазій, Христіан Вольф,

Джамбаттіста Віко, Девід Юм). Політико-правові погляди лідера якобінської диктатури М. Робесп'єра. Політичне вчення Ж.-П. Марата. Політичні вчення утопічного соціалізму періоду Просвітництва (Жан Мельє, Мореллі, Габріель Боно де Маблі). Радикальний утопізм періоду Великої французької революції (Г. Бабеф). Особливості політичної думки у США в період боротьби за незалежність. Політико-правова концепція Т. Пейна. Становлення основних принципів американського лібералізму. Т. Джефферсон та його теоретична і практична спадщина: народний суверенітет та Декларація незалежності США. Влада, демократія та суспільний договір у концепції А. Гамільтона. Федералізм та ідея республіканського правління в політико-правовій ідеології США (Дж. Медісон, Дж. Адамс, Б. Франклін).

Консервативні, ліберальні та соціалістичні політичні вчення XVIII – першої половини XIX століття. Зародження марксизму. Консервативний напрям у політичних вченнях. Політичне вчення Е. Берка як підґрунтя класичного консерватизму. Традиціоналізм Ж. де Местра. Основні закони суспільства в ученні Л. де Бональда. Лібералізм як суспільно-політична доктрина кінця XVIII – першої половини XIX ст. А. Сміт і політика *laissez-faire*. Утилітаризм Дж. Бентама. Класичний лібералізм Б. Констана. Теорія демократії А. де Токвіля. В. фон Гумбольдт про цінність свободи. Утопічний соціалізм першої половини XIX століття (К. А. Сен-Сімон, Ш. Фур'є, Р. Оуен). Особливості етико-правової концепції І. Канта. Концептуальні ідеї націогенезу та національної держави у вченні Й.-Г. Гердера. Ідеї свободи і справедливості, плюралізму та прагматизму в поглядах Й.-К.-Ф. Шиллера. Політичні погляди Г. В. Ф. Гегеля: підходи до розуміння держави та громадянського суспільства. Концепція національної держави Й. Г. Фіхте. Підходи Ф. В. Й. Шеллінга до розуміння свободи. Марксистські погляди на походження й сутність держави. Вчення про соціалістичну революцію та диктатуру пролетаріату.

Основні тенденції розвитку політичних вчень у другій половині XIX століття. Позитивізм О. Конта та його вплив на розвиток політичної думки. Юридичний позитивізм Джона Остіна. Теорії держави та права Рудольф фон Ієрінга та Людвіг Гумплович. Ліберальна політична доктрина Дж. С. Міля. Ідейні витоки анархізму. Анархо-індивідуалізм М. Штірнера. Мутуелізм Ж. П. Прудона. Консерватизм Л. фон Штейна: критика соціалізму та формування базису концепції соціальної держави. Політичні погляди Ф. Ласалю: проблема робітничого руху. Реформістський підхід до соціалізму: Е. Бернштейн Доктрина кризи цивілізації: Ф. Ніцше Органічна теорія держави Г. Спенсера Утопічні теорії другої половини XIX століття. Робітничий комунізм В. Вейтлінга. Революційна утопія Л. О. Бланкі. Романтичний комунізм Е. Кабе. Соціальна утопія А. Т. Дезамі.

Розвиток політичної думки в Україні. Політична думка періоду Київської Русі. «Повість минулих літ» літописця Нестора (XII ст.), «Слово про закон і благодать» митрополита Іларіона, «Повчання дітям» Володимира Мономаха, «Слово про Ігорів похід» (1187 р.), «Руська правда». Становлення демократичного світорозуміння в історії української політичної думки (XIV — кінець XVIII ст.). Полемічна література. Праці представників Києво-Могилянської академії. Політичні погляди Г. Сковороди. Державницька концепція Б. Хмельницького. Козацькі літописи. Конституція П. Орлика. Формування і розвиток українського лібералізму у першій половині XIX століття. «Історія русів». Руська трійця. Альманах «Русалка дністрова». Політична програма Кирило-Мефодієвського братства. Політична думка другої половини XIX століття. Концепція державності та місцевого самоврядування в поглядах М. Драгоманова. Соціально-революційні ідеї В. Мальованого та І. Присецького Соціально-політичні погляди С. Подолинського, М. Павлика та О. Терлецького. Політичні погляди М. Грушевського. Народження українського націоналізму. М. Міхновський. Ліберальні ідеї в українському суспільстві. Б. Кістяківський.

ТЕМА 2. ПОРІВНЯЛЬНА ПОЛІТОЛОГІЯ

Виникнення та розвиток порівняльної політології. Об'єкт і предмет порівняльної політології. Порівняльна політологія в системі політологічних дисциплін. Номотетична та

емпірична складова порівняльної політології. Функції порівняльної політології. Основні підходи до вивчення політики в порівняльному аспекті: «старий» інституціоналізм, біхевіоралізм, «новий інституціоналізм». Етапи еволюції порівняльної політології. Характеристика сучасної порівняльної політології.

Порівняльний метод у політичній науці. Порівняння як метод аналізу. Значення порівняльного методу. Методологічні проблеми порівняння. Види компаративістських досліджень (порівняльно-орієнтоване дослідження випадку; бінарне; регіональне; глобальне; кросстемпоральне тощо). Основні поняття порівняльного аналізу (концептуалізація, гіпотеза, випадок, змінні, одиниця аналізу, показник, індикатор, критерій порівняння тощо). Етапи порівняльного політологічного дослідження. Кросснаціональний аналіз: поняття та специфіка. Макросоціальні і внутрішньосистемні змінні в кросснаціональному аналізі. Кількісний аналіз в кросснаціональному порівнянні. Проблеми, що виникають при проведенні кількісного аналізу. Вивчення кейсів. Якісне порівняння. Історичний аналіз.

Політичні системи та політичні режими. Політична система як об'єкт порівняльного вивчення. Теорія політичної системи Д.Істона. Теорія політичної системи Г.Алмонда. Типологія політичних систем. Типологія політичних систем Г.Алмонда та Б. Пауеллом. Інститути та функції політичної системи. Типологія політичних систем Ч. Ендрейна. Класифікація політичних режимів в порівняльній політології. Дихотомічна та тричленна типологія політичних режимів, їх недоліки. Типологія політичних режимів Е. Шилза. Двовірна типологія політичних режимів Р. Даля за критеріями політичної участі і змагальності. Класифікація політичних режимів на основі відмінностей політичних систем Г.Алмонда та Б. Пауеллом. Основні різновиди недемократичних режимів. Підходи до класифікації демократичних режимів. Класифікація демократичних режимів А. Лейпхарта. Типологізація перехідних політичних режимів. Поняття «перехідний» («гібридний») режим. Типологізація перехідних політичних режимів. Вимірювання політичних режимів. Інституційний вимір демократії (Ф.Катрайт). Індекс демократії Д.Нейбауера, Т.Ванханена, К.Боллена, Р.Даля. Індекс свободи «Фрідом Хаус».

Політична транзитологія та демократичний транзит. Становлення і розвиток політичної транзитології як напрямку порівняльної політології. Основні предметні області політичної транзитології: теорія хвильового характеру демократизації С.Гантінгтона; чинники демократичних транзитів (передумови та умови демократизації); фази (стадії) і моделі переходу до демократії; політичні актори в перехідному періоді; інституційний вибір в умовах демократичного транзиту; крах демократії. Основні підходи до вивчення демократичних транзитів. Парадигма транзиту: спрямованість переходу (від авторитаризму до демократії); стадійність переходу (лібералізація - демократизація - консолідація); вибори як основна складова в процесі переходу; першорядна значимість структурних, а не процедурних факторів транзиту; дієздатна держава. Критика парадигми транзиту (Т. Каротерс). «Кінець транзитології» і перегляд поняття «політичний транзит». Методологічні проблеми політичного транзиту.

Порівняльна характеристика форм правління та інститутів законодавчої й виконавчої влади. Поняття і типологія форм правління. Переваги і недоліки різних форм правління. Гіпотеза Х. Лінца. Вимірювання форми правління. Індекс форми правління. Сучасні тенденції розвитку унітарних держав. Централізація та децентралізація. Сучасні тенденції розвитку федерацій. Федералізація та дефедералізація. Федерації в сучасному світі: формальні і реальні; централізовані та децентралізовані. Політична роль і функції парламенту. Класифікація парламентів. Функції парламентів. Моделі парламентських коаліцій. Контроль парламенту над виконавчою владою. Голова держави як політичний гравець. Обсяг владних повноважень голови держави: юридична та фактична складова.

Диференціація ролей голови держави в залежності від форми правління. Уряд як політичний актор. Політична роль прем'єр-міністра. Моделі прем'єрської влади.

Політичні партії та партійні системи. Генеалогія політичних партій і партійних систем. Причини та передумови виникнення партій. Соціально-політичні розмежування та їх роль в формуванні конфігурацій партійних систем (С.М. Ліпсет і С. Роккан). Типологія політичних партій. Моделі організації політичних партій. Типологія партійних систем. Однопартійна система, система з партією-гегемоном; система з домінуючою партією; двопартійна система; багатопартійна система тощо. Застосування кількісних методів при порівняльному дослідженні політичних партій і партійних систем. Формула ефективного числа парламентських партій (М. Лааксо та Р. Таагепера). Індекс парламентської фракціоналізації.

Виборчі системи та електоральна поведінка. Типологія виборчих систем. Класифікація виборчих систем: мажоритарна, пропорційна і змішана. Основні різновиди мажоритарної системи: система відносної більшості в одномандатних округах, альтернативне голосування, система в два тури. Основні різновиди пропорційної системи: пропорційне представництво за списками, система єдиного переданого голосу. Обмежувальний бар'єр. Змішані виборчі системи: змішана пропорційна система; паралельна система. Порівняльна оцінка різних виборчих систем. Політичні наслідки виборчих систем. Вплив виборчих систем на пропорційність результатів виборів. Вплив виборчих систем на партійні системи (закон Дюверже). Вплив виборчих систем на представництво соціальних груп в парламенті (жінок і етнічних меншин). Вплив виборчих систем на електоральну поведінку виборців (явку і поведінку на виборчій дільниці). Вплив виборчих систем на стратегію і тактику кандидатів і партій, що беруть участь у виборах.

ТЕМА 3. ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА ТА ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ

Теорія політичних систем. Політична система суспільства – основні підходи до трактування. Політична система: сутність та принципи її діяльності. Концепція теорії політичної системи. Функції політичної системи. Типологія сучасних політичних систем. Критерії класифікації політичних систем та їх типологія. Модернізація політичної системи. Структура політичної системи.

Моделі політичної системи. Підходи до аналізу політичних систем: системний і структурно-функціональний («вхід», «вихід», «петля зворотного зв'язку», структурна диференціація). Види легітимності системного підходу. Два рівня структурно-функціонального підходу. Відмінні риси моделей Р. Алмонда і Д. Істона. Інформаційно-кібернетична модель К. Дойче. Типологія політичних систем за Г. Алмондом. Класифікація політичних систем за Ж. Блонделем.

Політичний процес: суть та структура. Поняття політичного процесу. Суб'єкти політичного процесу. Структура політичного процесу. Стадії політичного процесу. Базовий політичний процес. Периферійний політичний процес. Типологія політичних процесів. Внутрішньо- та зовнішньополітичні процеси. Показники політичного процесу. Політичний порядок як процес.

Держава в політичній системі суспільства. Держава, її природа та сутність. Місце держави в політичній системі суспільства. Концепції походження держави. Держава як політична організація суспільства: сутність, ознаки, структура. Основні ознаки держави. Форми та функції держави. Типологія держав. Форми державного правління та їх різновиди. Форми державного устрою, їх характеристика. Політичні режими. Внутрішні і зовнішні функції держави. Правове держава: проблеми становлення. Поняття та принципи правової держави.

Влада – центральний компонент політичної системи. Визначення поняття «влада» та її особливості. Політична влада. Поняття, ознаки, джерела, ресурси, функції політичної влади. Легітимність політичної влади. Типи легітимності. Форми та типи політичної влади. Принципи організації влади. Гілки влади. Фактори ефективності політичної влади. Централізація та децентралізація влади у політичній системі. Поняття, зміст і структура громадянського суспільства.

Особливості становлення сучасної політичної системи в Україні. Модернізація в Україні як різновид постсоціалістичної моделі модернізації. Періодизація перехідного періоду в Україні, її специфічні риси. Народовладдя в Україні: можливості і реальність. Ресурси влади в Українській державі: соціальні, економічні, культурно-інформаційні. Проблеми та перспективи розвитку громадянського суспільства в Україні.

Інститути політичної системи демократичного суспільства. Поняття, структура та зміст політичних інститутів. Теоретичні підходи до аналізу політичних інститутів. Інститут парламентаризму. Інститут президенства. Інститут виконавчої влади. Інститут правосуддя. Інститути громадянського суспільства. Партія як політичний інститут та інститут політичної опозиції. Теоретико-методологічні засади сучасної партології. Інститут виборів, референдуму. Наукові концепції політичної еліти.

Трансформація політико-інституційної системи України. Неформальні політичні інститути у сучасній Україні та їх вплив на характер політичних процесів. Проблеми інституціоналізації демократії в Україні в контексті політико-режимних трансформацій. Соціокультурні чинники політичної трансформації сучасного українського суспільства. Теоретико-методологічні проблеми політичного лідерства. Ідеї лідерства у світовій і вітчизняній політичній думці. Формування політичного лідерства в Україні в умовах державної незалежності: здобутки і проблеми

Політичні режими. Політичний режим як категорія політології: дефініювання, структуризація та параметри наукового аналізу. Ідеологічне обґрунтування тоталітаризму. Причини виникнення та сутність тоталітаризму. Особливості тоталітарних політичних режимів в ХХ ст. Теорії та сутність авторитаризму. Типи авторитарних політичних режимів. Сутність та теорії трансформації політичних режимів. Демократичний політичний. Різновиди демократичних режимів в сучасному світі. Політичний режим України.

ТЕМА 4. ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА

Політична культура як елемент політичної системи. Походження, трактування та сутність поняття «культура». Ознаки політичної культури. Співвідношення політичної культури та політичної системи. Системна модель Д. Істона, функціональна модель Г. Алмонда. інформаційно-кібернетична модель К. Дойча. Основні фактори формування політичної культури. Структурні компоненти, функції та типологія політичної культури Рівні політичної культури: світоглядний, громадянський, політичний. Об'єкти політичної культури. Суб'єкти політичної культури: соціальні суб'єкти (персоніфіковані та групові актори) та інституційні суб'єкти (державна, партії, суспільно-політичні організації та рухи тощо). Основні функції політичної культури.

«Ідеальні» типи політичної культури Г. Алмонда та С. Верби. Громадянська політична культура в концепції Г. Алмонда. Основні риси громадянської політичної культури. Типологія політичних культур Ф. Хьюкса та Ф. Хікспурса. Типологія В. Розенбаума. Типологія політичної культури у зв'язку з характером влади в суспільстві.

Політична субкультура: поняття, зміст та типологія. Походження та зміст поняття «субкультура». Специфічні субкультурні комплекси. Форми взаємодії політичних субкультур та їх вплив на функціонування політичної культури держави. Умови ефективної взаємодії політичних субкультур в суспільстві. Типологія субкультур Г. Алмонда.

Політична соціалізація. Сутність поняття «політична соціалізація». Політична соціалізація в концепції біхевіористів. Політична соціалізація в концепціях представників системного підходу. Концепція «політичної підтримки». Символічний інтеракціонізм. Функції політичної соціалізації. Зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на політичну соціалізацію. Етапи політичної соціалізації. Латентна та пряма соціалізація. Суб'єкти політичної соціалізації: соціалізанти та агенти. Типи політичної соціалізації.

Політична свідомість як елемент політичної культури. Поняття та сутність політичної свідомості. Шляхи формування політичної свідомості. Рівні політичної свідомості. Структурні елементи політичної свідомості. Типологія політичної свідомості. Функції політичної свідомості. Цінності та ціннісні орієнтації як елементи політичної культури. Теорія «безшумної революції» Р. Інглхарта. Роль ЗМІ у формуванні масової політичної свідомості.

Політична поведінка та політична участь як вираз політичної культури. Політична поведінка: поняття та сутність. Фактори впливу на політичну поведінку. «Поведінкова» революція в політичній науці. Концепції політичної поведінки. Форми політичної поведінки. Типологія політичної поведінки М. Вебера. Відкрита (політична дія) та закрита (політична бездіяльність, або іммобільність) політична поведінка. Поняття та типи політичної участі. Політична активність та політична іммобільність. Типологія політичної участі А. Марша. Типологія В. Мілбрайта (конвенційні та неконвенційні форми політичної участі). Типи за Л. Мілбрасом: «глядацька», «перехідна» та «гладіаторська» активність. Автономна та мобілізаційна політична участь. Поняття та сутність електоральної поведінки.

Політична символіка як елемент політичної культури. Поняття політичний символ та політична символіка. Роль політичної символіки при формуванні політичної свідомості. Форми політичної символіки. Функції політичної символіки.

Політична ідеологія: сутність, структура, функції. Сутність політичної ідеології. Структурні елементи політичної ідеології. Основні функції політичних ідеологій. Основні політичні ідеології, їх сутність та особливі риси.

ТЕМА 5. ПОЛІТИЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Політичний менеджмент як інструмент управління в сфері політики. Управління в сфері політики: основні функції, типи. Співвідношення політичного менеджменту з політичним керівництвом і політичним маркетингом. Суб'єкти і об'єкти політичного менеджменту. Методологія і методи політичного менеджменту. Політичний менеджмент як професія.

Політична кампанія: теоретичні аспекти. Проектування політичної кампанії. Політична кампанія як вид управлінських відносин. Зовнішнє середовище політичної кампанії. Суб'єкти управління політичної кампанії. Особливості об'єкта управління в політичній кампанії. Принципи інформаційного впливу в політичній кампанії. Юридичний супровід політичної кампанії. Поняття проекту політичної кампанії. Стратегія та тактика політичної кампанії. Ресурси політичної кампанії, їх види. Поняття фандрайзингу, його етапи. Визначення послідовності дій, необхідних для впливу на маси. Управління мотивацією в політичному менеджменті. Маніпуляція в політичних кампаніях. Управління процесами комунікації в політичному менеджменті. Ризики в політичній кампанії.

Політичне рішення: сутність і структура прийняття. Стиль і моделі прийняття політичних рішень. Сутність політичних рішень як категорії політичного менеджменту. Принципова структура політичного рішення. Основні фактори прийняття політичних рішень. Види політичних рішень. Елементи процесу прийняття рішень. Етапи прийняття політичних рішень. Методи прийняття політичного рішення. Типові технологічні завдання прийняття політичних рішень. Стиль прийняття політичного рішення. Моделі прийняття політичних рішень.

Політичний маркетинг і політичні технології. Політичний маркетинг і політичний менеджмент: співвідношення понять. Сутність політичного маркетингу. Етапи розвитку політичного маркетингу. Політико-маркетингові теорії. Політичний ринок. Стратегії політичного маркетингу. Політичний конс'юмеризм. Поняття «політична технологія» і структура політичних технологій. Типологізація політичних технологій. Нові види політичних технологій: астротурфінг, краудсорсінг. Інформаційно-аналітичні політичні технології. Еверсійні технології: чутки, еверсійні флеш-моби, еверсійні блоги, інтернет-мережі. Етичні проблеми політичних технологій.

Політичне консультування. Визначення понять «політичний консультант», «політичне консультування», «політичний консалтинг». Класифікації політичних консультантів і типи політичного консалтингу. Інституціоналізація політичного консультування та розробка принципів професійної етики політичного консультанта. Моделі політичного консалтингу. Розвиток політичного консультування в Україні.

Теорія та практика лобіювання. Концептуальні підходи до тлумачення «лобіювання». Лобіювання в оточенні суміжних понять (government relations, public affairs, адвокати). Структура лобіювання. Типологія лобіювання. Функції лобіювання. Поняття та зміст «груп інтересів». Асиметрія ресурсів бізнес-інтересів і суспільних інтересів. Плюралістичне та корпоративне лобіювання як способи взаємодії між державою та групами інтересів. Прямі методи лобіювання. Grassroots та astroturfing як непрямі методи лобістської діяльності. Роль засобів масової комунікації у лобістській діяльності. Американська модель правового регулювання лобіювання. Правові засади європейської (континентальної) моделі регулювання лобістської діяльності. Саморегуляція лобістів.

Політичний іміджмейкінг та політичний брендинг. Особливості, функції і структура іміджів. Ядро іміджу. іміджеві характеристики. Алгоритм формування політичного іміджу. Технології формування іміджу політика: просування персональних, соціальних, символічних якостей політика. Імідж країни. Поняття і види іміджевих стратегій. Стратегії зниження іміджу конкурента. Стратегії відновлення іміджу. Поняття «політичний бренд». Політичний образ, політичний імідж, політичний бренд: співвідношення понять. Партійний брендинг як технологія політичного менеджменту і партійний бренд. Державний брендинг: основні поняття, складові, особливості розвитку та використання. Досвід державного брендингу зарубіжних країн. Національний брендинг України. Брендинг територій в політичному менеджменті

Політичний PR і моделі комунікації. Політичний PR: поняття та сутність. Види політичного PR. Політичний PR в державних службах. Моделі комунікації Дж. Грунінга і Т. Ханта. Модель Ітамар Евен-Зохар. Вербальна концепція - інтерпретація, кристалізація, позначення, перейменування, деталізація. Дифузна теорія Е. Роджерса. Теорія змін думок П. Лазарсфельда. Елементарні операції PR: методика приєднання, методика дистанціювання. Поняття масової комунікації. Особливості масової комунікації. Менеджмент новин та спін-докторінг.

Основні складові та технології партійного будівництва. Партійне будівництво в контексті політичного менеджменту. Політико-менеджерські технології партійного будівництва. Стимули партійної діяльності та визначальні фактори партисипації. Питання забезпечення внутрішньопартійної демократії. Політико-організаційні засади партійного будівництва в Україні. Етапи створення партій. Джерела фінансування політичних партій.

Виборча кампанія: суть та складові. Виборчі технології. Сутність виборчої кампанії. Передвиборча кампанія. Етапи виборчої кампанії. Зовнішнє середовище виборчої кампанії. Ресурси виборчої кампанії. Фінансування виборчої кампанії. Спеціальні і стратегічні проекти виборчої кампанії. Виборчі технології та їхні різновиди. Етапи розвитку виборчих технологій. Базові виборчі технології. Диференційні виборчі технології. Технології директ-

маркетингу: телефонний маркетинг, пряма поштова розсилка, безадресна розсилка, розсилки E-mail. Технологія «від дверей до дверей» як основний вид агітації: цілі, планування, організаційна структура. Наметова агітація. Типові «брудні» технології. Адміністративний ресурс. Принципи протидії «брудним» технологіям. Деструктивні виборчі технології в українській виборчій практиці. Соціологічне забезпечення виборчих кампаній: історія та методика. Види, функції електоральних соціологічних досліджень. Опитування та його специфіка. Метод фокус-груп. Діагностика регіону (округу) як основа розробки електоральної стратегії. Мотивація поведінки виборців: регіональний аспект. Інформаційне забезпечення виборчої кампанії. Електоральне прогнозування. Формування та організація роботи виборчого штабу. Стратегічне планування виборчої кампанії. Масова комунікація в рамках виборчої кампанії і особиста комунікація з виборцями. Виборчий іміджмейкінг.

ТЕМА 6. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ТА МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

Теоретико-методологічні засади державного управління. Природа та зміст державного управління. Державне управління як наука та навчальна дисципліна. Держава як суб'єкт та об'єкт управління. Суспільне управління: поняття, сутність та інститути. Концептуальні підходи до визначення державного управління. Становлення науки державного управління. Класичні та сучасні концепції державного управління. Класична (бюрократична) концепція «Old Public Management». Нове публічне управління (new public management). «Належне (добре) врядування» (Good Governance). Методологія державного управління як науки. Тейлоризм та файолізм як методологічні основи державного управління. Методологія Ч. Барнарда.

Державне управління як складна система. Ознаки та риси державного управління. Цінності в державному управлінні. Принципи державного управління. Закони державного управління. Суб'єкти та об'єкти державного управління. Взаємодія суб'єктів та об'єктів управління. Політичні партії та громадські організації як суб'єкти державного управління. Громадський контроль: поняття, суб'єкти та форми. Сутність та класифікація функцій державного управління. Основні функції державного управління. Загальні функції державного управління. Допоміжні функції управління. Функція надання державних послуг.

Система органів державного управління. Апарат державного управління: поняття та зміст. Органи виконавчої влади: поняття та правовий статус. Класифікація органів виконавчої влади. Система органів виконавчої влади в Україні. Інститут президентства України. Верховна рада України як суб'єкт державного управління. Кабінет Міністрів України. Центральні органи виконавчої влади. Місцеві органи виконавчої влади. Судова система у правовому забезпеченні державного управління.

Організаційні засади державного управління. Різновиди державно-управлінських технологій та їх сутність. Державна служба в системі державного управління. Форми управлінської діяльності. Правові акти управління. Звернення громадян та їх розгляд органами державної влади.

Концептуальні засади місцевого самоврядування. Теоретичні основи місцевого самоврядування. Поняття «місцеве самоврядування». Теорії місцевого самоврядування. Децентралізація як основний напрям реформування місцевого самоврядування. Функції місцевого самоврядування. Принципи місцевого самоврядування. Основні моделі місцевого самоврядування.

Правові засади місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування як принципи функціонування демократичного суспільства. Європейська хартія місцевого самоврядування. Конституційна та законодавча основа місцевого самоврядування в Україні. Сфери взаємодії

органів місцевого самоврядування та місцевого самоуправління. Контроль за делегованими повноваженнями органам місцевого самоврядування.

Сучасна система місцевого самоврядування в Україні. Розвиток системи місцевого самоврядування в незалежній Україні. Проблемні питання компетенції місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування в Україні. Територіальна громада як первинний суб'єкт місцевого самоврядування. Представницькі органи місцевого самоврядування в Україні. Виконавчі органи місцевого самоврядування. Реформування системи органів місцевого самоврядування в Україні. Місцеве самоврядування та територіальна організація влади в контексті широкомасштабного російського вторгнення.

Служба в органах місцевого самоврядування: поняття та нормативні засади. Посадові особи місцевого самоврядування. Правовий статус посадових осіб місцевого самоврядування. Державна служба та служба в органах місцевого самоврядування: порівняльний аналіз.

3. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ПІДСУМКОВОЇ АТЕСТАЦІЇ

1. Політична думка Стародавньої Індії та Стародавнього Китаю.
2. Особливості розвитку політичних учень в Давній Греції.
3. Концепція ідеальної держави у Платона.
4. Особливості політичних ідей Аристотеля. Правильні та неправильні форми держави.
5. Політична теорія Августина Аврелія та Фоми Аквінського.
6. Особливості політичного реалізму Макіавеллі.
7. Політична думка періоду Реформації: Мартін Лютер та Томас Мюнцер.
8. Політичні підходи до ідеальної держави та ідеального суспільного ладу в «Утопії» Т. Мора та «Місті сонця» Т. Кампанелли.
9. Вчення Б. Спінози про державу і право.
10. Про природне право, договірне походження держави та її форми в роботах Т. Гоббса, Дж. Локка та Ж.-Ж. Руссо.
11. Особливості політичної думки періоду Просвітництва та Великої французької революції.
12. Консервативний напрям у політичних вченнях XVIII – першої половини XIX ст.
13. Розвиток політичних учень у другій половині XIX століття (О. Конт, Дж. Остін, Л. Гумплович, Г. Спенсер та ін.).
14. Політична думка в Київській русі.
15. Особливості розуміння політичних явищ у козацьку добу. Державницька концепція Б. Хмельницького.
16. Політичні складові у творчості Г. Сковороди.
17. Політична програма Кирило-Мефодієвського братства.
18. Концепція державності та місцевого самоврядування в поглядах М. Драгоманова.
19. Ідеї державності та національного відродження в концепції І. Франка.
20. Політичні погляди М. Грушевського.
21. Порівняння як метод аналізу в політичній науці, основні дослідницькі стратегії.
22. Види компаративістських досліджень. Кросснаціональний аналіз.
23. Вимірювання політичних режимів. Індeksi демократії.
24. Особливості виникнення транзитологічної парадигми. Д. Растоу.
25. Концепції демократичного транзиту Г. О’Доннелла, Ф. Шміттєра, А. Пшеворського.
26. Теорія хвильового характеру демократії С. Гантінгтона.
27. Проблеми та перспективи розвитку транзитології.
28. Політичні партії в компаративістських дослідженнях. Передумови виникнення та основні функції.
29. Основні підходи до класифікації партійних систем.
30. Популізм як сучасна тенденція розвитку партій та партійних систем.
31. Основні функції виборів у демократичних та авторитарних системах. Поняття «виборча система».
32. Основні теорії електоральної поведінки: теорії експресивної поведінки, теорії раціональної поведінки.
33. Особливості формування теоретичної концепції груп інтересів (А. Бентлі, Д. Трумен, Р. Даль).
34. Поняття «бюрократія» та її роль в здійсненні влади. Теорія бюрократії М. Вебера.
35. Засоби масової інформації та їх роль у політичних процесах.
36. Політична комунікація: структурні особливості та роль у формуванні громадської думки.
37. Функції та обсяг владних повноважень голови держави за різних форм правління.
38. Політична система суспільства – основні підходи до трактування.
39. Основні моделі політичної системи.

40. Держава в політичній системі суспільства: поняття, ознаки та функції.
41. Форма держави: форми державного правління, форми державного устрою, політичні режими.
42. Соціальна та правова держава: поняття та ознаки.
43. Влада як центральний компонент політичної системи.
44. Особливості становлення сучасної політичної системи в Україні.
45. Поняття, зміст і структура громадянського суспільства.
46. Проблеми та перспективи розвитку громадянського суспільства в Україні.
47. Поняття, функції та різновиди політичних інститутів.
48. Поняття та сутність інститут парламентаризму.
49. Інститут президенства: зміст та особливості.
50. Система органів інституту виконавчої влади.
51. Поняття та характеристика інституту правосуддя.
52. Партія як політичний інститут та інститут політичної опозиції.
53. Поняття «вибори» та «виборча система». Основні види виборчих систем.
54. Становлення та розвиток інституту виборів в Україні.
55. Проблеми інституціоналізації демократії в Україні в контексті політико-режимних трансформацій.
56. Теоретико-методологічні проблеми політичного лідерства.
57. Політичний режим як категорія політології: визначення, структуризація та параметри наукового аналізу.
58. Причини виникнення та сутність тоталітаризму.
59. Теорії та сутність авторитаризму. Типи авторитарних політичних режимів.
60. Демократія як універсальна модель політичного режиму.
61. Поняття, сутність та детермінанти політичної культури.
62. Підходи до типології політичних культур.
63. Політична свідомість: поняття, ознаки та функції.
64. Роль ЗМІ у формуванні масової політичної свідомості.
65. Цінності та ціннісні орієнтації як елементи політичної культури. Теорія «безшумної революції» Р. Інглхарта.
66. Політична поведінка: поняття, форми та типи.
67. Політична участь: поняття та типи.
68. Електоральна поведінка: поняття та основні моделі.
69. Поняття, етапи та типи політичної соціалізації.
70. Політична субкультура: поняття та зміст. Типологія політичних субкультур.
71. Політична символіка як елемент політичної культури.
72. Поняття термінів «ідеологія» та «політична ідеологія». Основні елементи ідеології.
73. Лібералізм та неолібералізм як ідейно-політична течія.
74. Консерватизм та неоконсерватизм як політична ідеологія.
75. Соціал-демократична доктрина.
76. Лібертаріанство як течія в політичній та правовій філософії.
77. Комунізм як політична ідеологія.
78. Фашизм та неофашизм як ідеологічні доктрини.
79. Популізм як політична категорія.
80. Управління в сфері політики: основні функції, типи. Поняття «політичний менеджмент».
81. Політична кампанія: теоретичні аспекти. Проектування політичної кампанії.
82. Політичне рішення: сутність і структура прийняття. Стель і моделі прийняття політичних рішень
83. Політичний маркетинг: сутність та основні теорії.
84. Поняття «політична технологія», структура та типи політичних технологій.

85. Політичне консультування: визначення та моделі.
86. Концептуальні підходи до тлумачення поняття «лобіювання». Лобіювання в оточенні суміжних понять (government relations, public affairs, адвокати).
87. Сучасні методи проведення лобі-кампаній.
88. Правові моделі регулювання лобістської діяльності.
89. Політичний іміджмейкінг. Особливості, функції і структура іміджів.
90. Сутність та види політичного бренду. Національний брендинг України.
91. Політичний PR: поняття, сутність та види.
92. Партійне будівництво в контексті політичного менеджменту.
93. Основні складові та технології партійного будівництва.
94. Выборча кампанія: суть та складові. Політичний маркетинг у виборчій кампанії.
95. Выборчі технологія: поняття та різновиди.
96. Державне управління: поняття, зміст та принципи.
97. Нове публічне управління (New Public Management): основні характеристики та доцільність впровадження.
98. Концепція “належного врядування” (Good Governance).
99. Суб’єкти та об’єкти державного управління, їх взаємодія.
100. Сутність та класифікація функцій державного управління.
101. Інститут президентства України.
102. Верховна Рада України як суб’єкт державного управління: склад, функції, повноваження, основні форми роботи.
103. Кабінет Міністрів України: засади діяльності, склад, порядок формування та розпуску.
104. Корупція в системі державного управління, шляхи її подолання.
105. Роль і місце місцевого самоврядування в системі місцевої влади.
106. Реформа місцевого самоврядування в Україні: стан та перспективи.
107. Система органів місцевого самоврядування в Україні, їх компетенція.
108. Моделі місцевого самоврядування.
109. Місцеве самоврядування та територіальна організація влади в контексті широкомасштабного російського вторгнення.
110. Електронне урядування: сутність та зміст.
111. Становлення та розвиток електронної демократії в Україні.

4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Загальні положення.

Ці критерії включають основні вимоги до оцінки компонентів знань бакалаврів, спеціалістів та магістрів зі спеціальності 052 Політологія під час складання підсумкової атестації, що дозволяє робити висновок про якість підготовки студентів-політологів.

Оцінку рівня підготовки студентів пропонується робити за середнім балом, виведеним на основі оцінювання завдань.

Сума балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ECTS	Значення оцінки ECTS	Критерії оцінювання
90-100	A	відмінно	Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні
82-89	B	дуже добре	Студент вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує справи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість
74-81	C	добре	Студент вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві,
64-73	D	задовільно	Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих
60-63	E	достатньо	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання семестрового контролю	Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу

1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням залікового кредиту	Студент володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів
------	---	--	---

5. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гелей С. Д., Рутар С. М. Політико-правові системи світу : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2020. 346 с.
2. Гончарук-Чолач Т. В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. Гончарук-Чолач Т.В. – Тернопіль: Видавничополіграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018. – 250 с. URL: <http://surl.li/rcftb>
3. Державне та регіональне управління: [підручник] / Є.Г. Карташов, В.В.Євдокимов, І.О.Драган, О.І.Дацій та ін.; за заг.ред. Є.Г. Карташова. – Київ, 2019. – 223 с. URL: <http://surl.li/ghkdv>
4. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми ; Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.; 2-е вид., перероб. і доп. Львів : «Новий Світ–2000», 2020. Т.1.: Від зародження до початку ХХ ст. 404 с. URL: <http://ns2000.com.ua/wp-content/uploads/2019/10/Istoriia-politychnoi-dumky-Tom-1.pdf>
5. Культура і влада: Навчальний посібник для студентів гуманітарних спеціальностей закладів вищої освіти / Оборський Г. О., Чістякова І. М., Кривдіна І. Б., Кудлай І. В., Озернюк Г. В., Татакі Д. Д., Шевченко Б. Г., Білоусов О. С., Волкова І. В., Чернов Т. О., Мікуліна Т. В. – К.: Каравела, 2020. – 152 с. URL: http://dspace.opu.ua/jspui/bitstream/123456789/12154/2/08_%D0%94%D1%80%D1%83%D0%B A_Block_Culture_and_Power_001%20148_25_03_2020%20%281%29.pdf
6. Марчук В. П., Марчук Г. В. Історія політичних і правових вчень: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. 480 с. URL: https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/p10_09.pdf
7. Місцеве самоврядування та територіальна організація влади в контексті широкомасштабного російського вторгнення: аналітична довідка. Рада Європи. 2022. URL: http://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2022/12/Sociology_lsg_2022.pdf
8. Місцеве самоврядування як чинник стійкості тилу : аналіт. доп. / [В. Г. Потапенко, В. О. Баранник, Н. В. Бахур та ін.] ; за ред. В. Г. Потапенка. – Київ : НІСД, 2023. – 54 с. https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-01/ad-stiykist-gromad-1_gotove_0.pdf
9. Неділько А.І., Задорожний В.П., Бойко В.В. Публічна політика: навчальний посібник. – Полтава: ПолтНТУ, 2018. – 225 с. URL: <http://surl.li/qyznf>
10. Пахарев А. Д. Політичні інститути і процеси в сучасній Україні. Навчальний посібник. – К.: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2011. – 182 с. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/Political_institutions_131.pdf
11. Пехник А. В. Політична ідеологія: навч.-метод. посібник для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти [Електронне видання] / уклад. А. В. Пехник, А. М. Прохоренко // Нац. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса: Фенікс, 2023. – 64 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/items/a3ab9967-75e1-48e3-bc29-98ce63e0c37f>
12. Політичні інститути і процеси: курс лекцій / В.О. Ханстантинов. – Миколаїв: МНАУ, 2017. – 144с. URL: https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2486/1/Politychni_instytuty_i_protsey.pdf
13. Політичні режими сучасності : інституційні та процесуальні виміри аналізу : навч. посібник / В. С. Литвин. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. – 632 с. URL: <https://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/12/Lytvyn.-Regimes.pdf>
14. Політологія [Текст]: навч. посіб. / Т. В. Гончарук-Чолач, О. М. Рудакевич, В. Я. Томахів, Гурик М. І., Чигур Р. Ю. за ред. Т. В. Гончарук-Чолач. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2019 с. URL: <http://surl.li/rc1bp>
15. Політологія: курс лекцій для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти / уклад. О. В. Довгаль, І. М. Лесік. Миколаїв : МНАУ, 2022. 163 с. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/11842/1/dovgal-politologiya-lekcij-2022.pdf>

16. Політологія: навчальний посібник / Н.М. Демиденко. Суми. Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ. Електронне видання, 2022. 318 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/bitstreams/d89f768d-2b72-468d-b99e-64dc28425f83/download>
17. Політологія: навчально-методичний посібник / Л.М. Мельник, І.А. Дужа. Біла Церква, 2019. <http://surl.li/mtqrf>
18. Політологія: навчально-методичний посібник для студентів педагогічного факультету. Березовська-Чміль О.Б. (укл.). Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2022. 52 с. <http://surl.li/lblwh>
19. Пояркова Т.К. Антикризовий менеджмент в політиці: навч. посібник для студентів. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2023. 156 с. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/46830/>
20. Правова і політична культура українського соціуму за умов модернізації політико-правового життя : монографія / [О. О. Безрук, Л. М. Гера-сіна, І. В. Головка та ін.] ; за ред. М. П. Требіна. – Х.: Право, 2016. – 560 с. URL: https://www.researchgate.net/publication/373632653_Pravova_i_politichna_kultura_ukrainskogo_sociumu_z_a_umov_modernizacii_politiko-pravovogo_zitta_monografia
21. Практична політологія. Бульбенюк С.С., Довганик Н.М., Зайцева З.І. та інші. К.: КНЕУ, 2022. 328 с. <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8047cf76-76d3-48c8-8c21-ee6be4dd7a06/content>
22. Публічна політика: навчально-методичний посібник для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти / упоряд. Е. Мамонтова; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса: Юридична література, 2023. 148 с. URL: <http://surl.li/mtrpvf>
23. Публічне управління та адміністрування : навчальний посібник / А.О. Дегтяр, О.А. Дегтяр, Х.І. Калашнікова, М.К. Гнатенко. – Харків : НАУ «ХАІ», 2021. – 128 с. URL: <http://surl.li/gqzgx>
24. Публічне управління та адміністрування: вступ до спеціальності : навч. посіб. / О. О. Долженков. – Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2019. – 190 с. URL: <http://surl.li/nfwqa>
25. Романюк А. Еволюція політичних інститутів. Коли і за яких обставин сформувалися політичні інститути?: навч. посібник. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020. 184 с.
26. Сучасні політичні процеси : навч.-метод. посіб. для здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищої освіти [Електронне видання] / уклад.: Л. Кормич, І. Милосердна, А. Прохоренко; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса : Фенікс, 2023. – 58 с. URL: <http://surl.li/mzraj>
27. Шабанов М. О. Сучасні політичні режими: концептуальні засади та практичний вимір : навчальний посібник. Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. 2022. 142 с. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/33480>